

Innhold

Bakgrunn	1
Menighetsrådets vedtak.....	2
Notat fra professor emeritus Einar Niemi	2

Bakgrunn

Menighetsrådet i Tromsøysund har diskutert høringssaken om ny kirkeordning, jf brev fra Kirkerådet av 20. september, 2018, med vedlegg. Saken ble drøftet i menighetsrådet den 11. desember 2018 i sak 83/2018 og vi vil uttale følgende:

Tromsøysund menighetsråd anser at forslaget til Kirkeordning for Den norske kirke ikke inneholder mange ting som fordrer våre innspill. Det er imidlertid ett tema som menighetsrådet gjerne vil uttale seg om; *forslagets mangel på hensyntaking til kvensk kirkeliv.*

- Menighetsrådet kjenner til at Nord-Hålogaland bispedømme har ønsket å løfte fram kvensk kirkeliv ved at de bl.a. oppnevnte et Utvalg for kvensk kirkeliv i 2016. (<https://kirken.no/nb-NO/bispedommer/nord-haalogaland/tema/kvensk-kirkeliv/>). Vi tolker det som at det er god vilje til å fremme kvensk kirkeliv, men at det mangler ressurser og prioritering til å føre dette videre.
- 16. mars er Kvenfolkets dag. Dagen feires ved forskjellige måter i vårt bispedømme.
- Salmebok 2013 inneholder 15 salmer med kvensk språk
- Dagens liturgi inneholder sentrale liturgiske ledd på bokmål, nynorsk, de tre samiske språkene og på kvensk.

Vedtaket i bispedømmerådet, salmebok og liturgi sier mye om at kvensk kirkeliv allerede er anerkjent som noe eget. Og at dette egne i alle fall knytter seg til språket. Det er derfor naturlig at det i neste omgang også gjenspeiler seg i kirkeordningen for Den norske kirke.

Menighetsrådet har bedt professor emeritus i historie Einar Niemi om å bistå menighetsrådet med et notat som både gjør greie for kvenenes historie og posisjon i samfunn og kirkeliv, og som konkret peker på hvordan det kvenske kan ivaretas i den nye kirkeordningen. Einar Niemi er en merittet historiker og er nok den personen i Norge som har best oversikt over området. (Om Einar Niemi:

https://uit.no/om/enhet/ansatte/person?p_document_id=42289&p_dimension_id=88152).

I sitt notat peker Niemi på to muligheter; kvensk kirkeliv *sammen med* samisk kirkeliv eller *separat*. Han gjør rede for begge alternativene og hvordan disse kan inkorporeres i Kirkeordning for den norske kirke.

Menighetsrådets vedtak

Tromsøysund menighetsråd krever at kvensk kirkeliv inkorporeres i Kirkeordning for den norske kirke som *et eget organ*.

Notat fra professor emeritus Einar Niemi

Notat

Til: Utvalg for forslag til høringsuttalelse, Tromsøysund menighetsråd.

Fra: Einar Niemi, referanse til møte 31.10. 2018.

Dato: 14.11. 2018.

Det vises til drøftelsene i møtet 31.10.18 og til referat av møtet oversendt per mail av May Line Angell 13.11.18. Bakgrunnen er høringsnotatet og forslaget til kirkeordning, som ikke omfatter kvenene, og at dette er blitt notert av medlemmer i menighetsrådet under lesingen av dokumentene.

Det oppdrag jeg er gitt, er, for det første, å redegjøre kort for kvenenes status i Norge i dag, herunder status i kirkelig sammenheng, for det andre å påpeke mulige formuleringer i forslaget til kirkeordning som kan fange inkorporering av kvenene i forslaget.

Kvenene som nasjonal minoritet i Norge

Fram til begynnelsen av 1990-tallet hadde kvenene ingen formell status i Norge. I den grad de ble kategorisert som gruppe, var den oftest brukte betegnelsen «innvandrere». Tross manglende status hadde kvenene organisert seg i 1987 i en landsomfattende organisasjon, *Norske kveners forbund*, en organisasjon som fortsatt består. For øvrig hadde krav og problemstillinger om kvenene som etnisk minoritet i Norge blitt tatt opp en rekke ganger siden 1970-tallet, av kvenene selv, av nordiske organ, som Nordisk råd og Nordisk ministerråd, i Stortinget og av Norsk kulturråd. Samtidig opplevde samene et definitivt gjennombrudd i Norge som urfolk, med etableringen av Sametinget i 1989 som det fram til da sterkeste uttrykk.

Tidlig på 1990-tallet inviterte Europarådet, med sete i Strasbourg, medlemslandene til å godkjenne og ratifisere to konvensjoner om minoritetene i Europa, nemlig *Charter om beskyttelse av minoritets- og regionspråk* og *Rammekonvensjon til beskyttelse av nasjonale*

minoriteter. Begge ble ratifisert av Norge, som av de aller fleste andre medlemsland i Europarådet, fram til 1999.

Begge konvensjonene hadde erklæringer om kvenene, Charteret også om samene, mens samene falt ut av rammekonvensjonen fordi Sametinget ikke ønsket at samene i Norge skulle omtales som «nasjonal minoritet», bare som «urfolk». (Sametingene i Finland og Sverige ratifiserte derimot konvensjonen og aksepterte begge kategorier om samene i disse to landene, altså både «nasjonal minoritet» og «urfolk»).

Dermed hadde kvenenes status blitt hevet fra «innvandrere» til «nasjonal minoritet» innen utgangen av 1990-tallet. I 2005 fulgte regjeringen opp ved å godkjenne *kvensk som eget språk*, og altså ikke som *dialekt*, dvs. finsk dialekt. I Sverige fant det sted en lignende utvikling ved at *tornedalingene/tornedalsfinnene* ble anerkjent som nasjonal minoritet og deres språk, som de selv kalte *meän kieli* («vårt språk»), ble anerkjent som eget språk.

I den senere tid har kvenene som folkegruppe på eget grunnlag gjennomført en svært omfattende videreorganisering over en lang rekke samfunnsfelter, der også ungdomsarbeid og kirkelige initiativ hører med. Myndighetene har fulgt opp på lokalt, regionalt og nasjonalt plan, staten bl.a. med etablering av *Kvensk institutt* i Børselev, Porsanger. Språklig vitalisering er et av de mest sentrale arbeidsområder, med utvikling av undervisning både i grunnskole, videregående skole og i høyere utdanning, lærebøker osv. Ett uttrykk for denne satsingen er etablering av *Kvensk språkning*, som høsten 2018 kunne markere sitt 10-årsjubileum med et omfattende arrangement. Språksentra, dels for kvenene særskilt og dels for samene og kvenene sammen, er også sentrale virkemidler i språkvitaliseringen.

Kvenene har siden 2013 markert *Kvenfolkets dag*, 16. mars, en dag som også markeres av tornedalsfinnene og andre beslektede folkegrupper. I 2018 deltok for øvrig statsminister Erna Solberg på markeringen av dagen i Børselev. I forslag til statsbudsjett for 2019 finner vi flere uttrykk for at kvenene har opplevd et gjennombrudd i nasjonal oppmerksomhet, særlig ved forslaget om å bevilge 43 millioner kroner til det regionale hovedmuseet for kvenene i Finnmark, Ruija kvenmuseum, Vadsø. Også Ruija kvensenter i Nordreisa har fått betydelige bevilgninger over statsbudsjettet de senere år.

Kvenene og kirken

Det er velkjent at *læstadianismen* helt siden oppkomsten har hatt en særlig sterk posisjon blant kvenene og at kvenene alltid har vært lojale medlemmer at Den norske kirke – til tross for tidvis nokså skarp kirkekritikk. Det er også velkjent at i 1848 ble det bestemt at prester som skulle tjene i kall med stort innslag i befolkningen av samer og/eller kvener, burde ha tilleggsutdannelse i samisk og/eller finsk. Ordningen stod lenge ved lag, lengst for samenes vedkommende. Samtidig var det i flere generasjoner i mange sogn vanlig med kirketolkning, til samisk og til kvensk. I dag holdes kvenske gudstjenester flere ganger per år, også i hovedstaden.

Rammekonvensjonen til beskyttelse av nasjonale minoriteter slår i flere artikler fast at beskyttelsen også omfatter rett til religionsutøvelse på grunnlag av minoritetenes egne

definerte ønsker og behov og at medlemslandene som har ratifisert konvensjonen, har plikt til å legge til rette for slik utøvelse.

Etter sterkt ønske fra Norske kveners forbund om å løfte fram kvensk kirkeliv, oppnevnte Nord-Hålogland bispedømme i mars 2016 *Utvalg for kvensk kirkeliv* «gjennom målrettede tiltak», med disse medlemmene: Egil Borch (leder), Kristin Mellem, Egil Sundelin og Bjørn Ivar Hammervold. I mai samme år fulgte bispedømmerådet opp med en uttalelse om behovet for sentralkirkelig ivaretagelse av kvensk kirkeliv og at dette skulle tas opp med kirkerådet, bl.a. ved at kirkerådet skulle anmodes om å legge til rette for en konferanse i 2018 om kvensk kirkeliv. Jeg er ikke kjent med om og eventuelt i hvilken grad dette er blitt fulgt opp.

Imidlertid finner vi et par særlige utslag av den senere tids økende interesse for kvensk kirkeliv, som i *Salmebok 2013* der 15 salmer i det kvenske språket er tatt med og i dagens liturgi som inneholder sentrale liturgiske trekk også på kvensk.

Mulige innplasseringer og formuleringer om kvensk kirkelig i forslaget til kirkeordning

Jeg har tatt utgangspunkt i omtalen av *samisk kirkeliv*, som altså for lengst har fått anerkjennes som eget område i kirkeordningen og i det hele i Den norske kirkes organisasjon og virksomhet. Det overlates til utvalget og til menighetsrådet å vurdere om en inkorporasjon av kvensk kirkeliv bør gjøres *separat*, i egne paragrafer, eller *sammen med* samisk kirkeliv, altså i felles paragrafer. Imidlertid viser jeg til paragrafene som omtaler samisk kirkeliv og antyder tilføyelser om kvensk kirkeliv, enten man velger å formulere dette i *egne* eller *felles* paragrafer.

§ 7:

Overskrift, om felles paragraf velges: «Samisk og kvensk kirkeliv»; om egen paragraf velges: «Kvensk kirkeliv».

Tekst, om *felles paragraf velges*: «Det er en naturlig konsekvens og videreføring av Den norske kirkes arbeid med samisk og kvensk kirkeliv at det samiske og kvenske innslaget i Den norske kirke blir reflektert i en egen paragraf i kirkeordningen. Bestemmelsen skal reflektere tilstanden som gjelder i dag.» Om *egen paragraf* (som foreløpig kan kalles f.eks. § 7a): «Det er en naturlig konsekvens og videreføring av Den norske kirkes arbeid med kvensk kirkeliv at det kvenske innslaget i Den norske kirke blir reflektert i en egen paragraf i kirkeordningen. Bestemmelsen skal reflektere tilstanden som gjelder i dag.»

§ 32, nytt punkt f, nåværende punkt f blir punkt g: «en kvensk representant i Nord-Hålogland bispedømme.»

§ 42: Kan det tenkes et felles samisk og kvensk kirkeråd? Dersom det ikke er mulig eller ønskelig, ser jeg antakelig ingen annen løsning enn at kvenene får eget kirkeråd; det ville trolig være påfallende å omtale kvenene i §§ 7 og 32 uten denne konsekvensen, eller er det mulig?

Dersom man går inn for eget kvensk kirkeråd, kan teksten i § 42, om samisk kirkeråds sammensetning, brukes i sin helhet, der «kvensk» erstatter «samisk» og Sametinget erstattes av Norske kveners forbund. Den egne paragrafen kan foreløpig kalles § 42a.

§ 43: Jf. problemstillingene reist foran under § 42 om eget eller felles kirkeråd; om egen paragraf kan samme tekst brukes, men der «kvensk» erstatter «samisk». Den egne paragrafen kan foreløpig kalles § 43a.